י.ה.ת. - יצירה הבעה תרפיה - האגודה לטיפול באמנויות בישראל
The Israeli Association of Creative & Expressive Therapies
yahat2013@gmail.com | www.yahat.org | טלפונים 052-4781228, 04-6780018 | 3055103 בנימינה, 295 ת.ד.

סיכום יום העיון – טיפולים באמצעות אמנויות בפסיכיאטריה

ביום ג' ה- 26/11/19, נערך בבית החולים שלוותה יום העיון השני של ועדת הפסיכיאטריה ביהת בשיתוף בי"ח שלוותה.

את יום העיון פתחה מיכל יקיר, מרכזת התחום בבית החולים, בהרצאתה "בחזרה לפסיכיאטריה" בה סקרה את המהלך שעשה מקצוע הטיפולים באמצעות אמנויות במאה השנים האחרונות והדגישה את חשיבות המקצוע, כחלק ממקצועות בריאות הנפש, בבתי החולים הפסיכיאטרים.

לאחר ברכות של תמי ירמיהו, יו"ר יהת שעדכנה בדבר המאבק של יהת להכרה מקצועית, הרצה ד"ר שלמה מנדלוביץ, מנהל בית החולים שלוותה, על הפוסט פוסט מודרניזם ועל חשיבות הטיפולים באמצעות אמנויות, שעוקפים את השפה, בפסיכיאטריה.

בהמשך היום, הציגו מטפלות באמצעות אמנויות משלוותה מקרים מעבודתם. עדי לובינסקי, מטפלת בתנועה ממרפאת המבוגרים, הציגה קבוצת טיפול בתנועה עם מטופלים הסובלים מהפרעות סומטיות. אוריין שילה, ביבליותרפיסטית מהמחלקה הסגורה, הציגה טיפול בביליותרפיה במטופלת סכיזופרנית. שרית תקומי, מטפלת באמנות מבית הספר שבמחלקת הנוער סיפרה על טיפול באמנות בנערה המאושפזת במחלקה שהציגה תערוכה מעבודותיה בטיפול כחלק מתהליך הפרידה מהמחלקה. להצגת המקרה של שרית הצטרפו תגובות משני מתדיינים, הג"ב נונה אורבך, אמנית רב תחומית ומחברת הספר "סטודיו טוב דיו" ומר גילעד עובדיה, פסיכולוג קליני ומדריך, עמית במכון תל אביב לפסיכואנליזה.

כמו כן הרצו ביום העיון מר יוני שור, מטפל באמצעות אמנות שהציג 2 טיפולים באמנות עם ילד ועם מטופלת מבוגרת והדגיש את החשיבות של המדיום שמאפשר מגע "מעבר למילים" וד"ר רינת פניגר שאל, דרמה תרפיסטית וחוקרת מאוניברסיטת חיפה, שהציגה את מחקרה על משחק מראה והקשר שלו לסגנונות התקשרות.

לאורך כל היום הוצגו תערוכות אמנות ושירה של מטופלים ומטפלים מבית החולים ובהפסקת הצהרים נערך שיח גלריה בהנחית ליאור שור, מטפלת באמנות ואמנית.

ההרצאות והצגות המקרה היו מרתקות ומרשימות והאווירה במהלך היום היתה מיוחדת ומרגשת. היתה תחושה של מקום למקצוע החשוב שלנו, בבית החולים שלוותה בפרט ובפסיכיאטריה בכלל. נדגיש כי ההיענות ליום העיון היתה מעל ומעבר לציפיות. האולם היה מלא מפה לפה ומתעניינים רבים נותרו ללא מקום...אנו רואים בכך

yahat2013@gmail.com | www.yahat.org | 04-6780018 ,052-4781228 טלפונים | 3055103 ,295 בנימינה ת.ד.

עדות להתעניינות ולצמא הגדול שעולה מהשטח, לשמוע ולהרחיב בנושא הטיפולים באמנויות בפסיכיאטריה. ומקווים כי החשיפה לתכנים ולעבודה המאומצת והמרשימה של המטפלים בשלוותה, בליווי ההרצאות והדיונים המרתקים ביום העיון, ירחיבו את החשיבה ויהוו נדבך נוסף בבניית וביסוס המקצוע החשוב הזה פסיכיאטריה בארץ.

"בחזרה לפסיכיאטריה"

פתיחה ליום העיון – טיפול באמנויות בפסיכיאטריה/ מיכל יקיר

הטיפולים באמנויות התחילו למעשה בפסיכיאטריה. המטפלים הראשונים היו אמנים – שהביאו איתם לבתי החולים הפסיכיאטרים של תחילת המאה העשרים את אומנותם. אותם מטפלים ניסו לאפשר למטופליהם שהיו חולים פסיכוטיים מאושפזים, דרך ביטוי, באמצעות היצירה והאמנות. הם הביאו איתם, למוסדות רפואיים פטרנליסטית מבודדים מהקהילה ומנוכרים, גישה הומינסטית, רומנטית, הרואה בחולה אדם ולא משוגע. הם העניקו יחס הומני ומכבד למטופל כאל אדם בעל כוחות יצירה ואפשרו לו יצירת וביצוע אמנות כשלעצמה.
הטיפולים באמנויות היוו איים של יצירה ואנושיות בתוך ים השיגעון. בחושיהם, הבינו המטפלים החלוצים הללו, את הכח שיש לאמנות עבור האדם החולה, שנמצא בתוך שבר, שמרגיש מפורק ואבוד במקום שאין למילים עוד פשר והציעו להם דרך אחרת להתבטא, לתקשר ולהתארגן. כל זאת מתוך אמונה בכוחה המרפא של היצירה וההבעה האמנותית ובחשיבות השבת הכבוד והאוטונומיה לאדם החולה, כך שייקח חלק פעיל בהחלמתו.
במהלך המחצית השניה של המאה העשרים, החלו מקצועות הטיפול באמנויות להתמסד ולהתבסס. קמו אגודות של מטפלים באמצעות אמנויות ופותחו תכניות הכשרה. המטפלים באמנויות החל מתקופה זו, הושפעו יותר ויותר גם מתיאוריות פסיכותרפויטיות וקבוצתיות והחלק של ה"טיפול" בטיפול באמנויות התעבה והעמיק. לאינטואיציה הרגשית, ההומניות והרעיונות הרומנטיים, התווספו עכשיו רעיונות והתייחסויות תיאורטיים, שהתבססו על התאוריות הפסיכולוגיות והפסיכואנליטיות שהתפתחו והתבססו אף הן באותה תקופה.
מאז ניתן לדבר על שתי גישות שולטות בטיפול באמנות :

) שנותרה נאמנה לרעיונות הראשוניים של הטיפול (**Art as Therapy**האחת **האמנות כטיפול** -

באמנויות ששמו כאמור את הדגש על כוחה המרפא של האמנות כפי שהיא ויצאו מתוך **ההנחה שעצם**

ועיבודם, גם ללא הפעולה היצירתית מרפאת ומאפשרת בין היתר העלאת תכנים מהתת מודע מילים.

) השואבת את הנחותיה מגישות **Art Psychotherapy**והשניה, ה**פסיכותרפיה באמנות** (

פסיכותרפויטיות ופסיכואנליטיות שונות ומתייחסת ליצירת האמנות כאל אובייקט שלישי בחדר הטיפול היוצר משולש של יחסי העברה - המטפל המטופל והיצירה האמנותית. האמנות לפי גישה זו מהווה כלי בתוך השדה הפסיכותרפויטי ויצירת האמנות - אובייקט להעברה בסיטואציה הטיפולית.

הטיפולים באמנויות, מהווים גשר מעל לתהום שבין השפות ובין העולמות. בין עולם הטיפול לעולם האמנות בין העולם הפנימי לעולם חיצוני, בין הממדים השונים של הנפש, בין המילולי ללא מילולי ובפסיכיאטריה גם בין עולם הטיפול והאמנות לעולם הרפואה. אנו, המטפלים באמנויות מוצאים את עצמנו פעמים רבות מתמודדים עם אתגר הגישור, התרגום, החיבור בין השפות השונות הללו בתוכן אנו פועלים.

נוכחות של מטפלים באמנויות בצוות הרב מקצועי במחלקה הפסיכיאטרית, מציע רווח גם לצוות וגם למטופלים. **הצוות** זוכה בזווית ראיה נוספת על מטופליו. מטפל ששם לב לגוף, למנח שלו, לנשימה, מטפל שמתייחס ליכולת המשחקית, לתכני היצירה האמנותית, מרחיב את יכולת הצוות הרב מקצועי לראות ולהבין את המטופל. **המטופל** הפסיכיאטרי שיכול להשתתף בטיפול באמנויות, פרטני או קבוצתי, יכול למצוא את האפיק בו הוא יכול להביא את עצמו לידי ביטוי, כלפי העולם בכלל וכלפי הצוות הטיפולי בפרט. מטופלים שמעודדים אותם לפעול במרחב, לנוע, לנשום, ליצור, לשחק – הם מטופלים שמעודדים אותם להפעיל את כוחות החיים שלהם, כחלק מחווית הטיפול וההחלמה שלהם.

ומה קורה כאן בארץ? על אף כל האמור לעיל, לצערנו, כמו בכל תחום, גם כאן משפיע הגורם הכלכלי והפוליטי. היעדר חקיקה, שנראה שמתעכבת בשל אילוצים כלכליים ולחצים של קבוצות כח, לא מאפשרת תקינה של המקצוע. כפועל יוצא, עד היום, מספרם של המטפלים באמנויות בפסיכיאטריה בארץ קטן בהרבה מהרצוי. המערכת היחידה בארץ, בה הצליחו "להתברג" מטפלים באמנויות באופן מוסדר יחסית, גם אם לא נטול בעיות, היא מערכת החינוך. רב המטפלים באמנויות במגזר הציבורי מועסקים כיום דרך משרד החינוך ודרך עמותות לטיפול בילדים בסיכון או על הרצף. במשרד החינוך בלבד מועסקים כיום כ- 3500 מטפלים באמנויות (כמחצית מהמטפלים בארץ) בפסיכיאטריה יש להערכתנו פחות מ-300 מטפלים.... כך הפך המקצוע בארץ, למזוהה עם ילדים וחינוך והקשר עם הפסיכיאטריה הלך והתרופף. חלקי תקנים מושאלים, פרילאנסריות בצורות שונות

yahat2013@gmail.com | www.yahat.org | 04-6780018 ,052-4781228 טלפונים | 3055103 ,בנימינה 295 ת.ד.

והתנדבויות, הם לצערנו הבסיס לטיפולים באמנויות כיום בפסיכיאטריה בישראל. גם התקווה לשינוי דרמטי בעקבות כניסת הרפורמה בבריאות הנפש, לא הביאה איתה עדיין את השינוי המיוחל. כך מצאנו את עצמנו, המטפלים באמנויות בפסיכיאטריה בארץ, מעטים, מפורדים ומפוזרים, חסרי מקור מקצועי ולימודי ממוסד, וחסרי תהליכי למידה והדרכה ספציפיים לתחום הפסיכיאטרי ולאתגרים הייחודיים שהוא מעמיד בפנינו.

בעקבות זאת, עשינו בשנים האחרונות, מאמץ שקיבל את חסותו של יהת, לקבץ ולארגן את המטפלים באמנויות בפסיכיאטריה בארץ. כיום, קיימת ועדת פסיכיאטריה ביהת, המארגנת מפגשים תקופתיים של ראשי התחום במרכזים הפסיכיאטרים ברחבי הארץ, קבוצות ווטסאפ, ימי עיון כדוגמת יום עיון זה ובימים אלה מושלמת בנייתה של תכנית השתלמות מקצועית למטפלים באמנויות בפסיכיאטריה שתתקיים בבאר יעקב.

כך אנו מנסים, בעבודה מאומצת "מלמטה" "מהשטח", להגדיל ולבסס את הטיפולים באמנויות החשובים לדעתנו כל כך במערך הטיפול בבריאות הנפש, כך שיחזרו לפסיכיאטריה ובגדול.

גם כאן בשלוותה, נעשה מאמץ גדול של הסקטור בשיתוף עם ההנהלה לפתח ולבסס את התחום בבית החולים. יש לנו יותר מ-40 מטפלים באמנויות שמשולבים בכל אחת ממסגרות האשפוז והטיפול בבית החולים ושביחד עם מעל ל-30 סטודנטים כל שנה, מביאים את הטיפולים באמנויות לכל אחד ואחת מהמטופלים שלנו. טיפולים פרטניים וקבוצות במוסיקה, תנועה, ביבליותרפיה, דרמה תרפיה, פסיכודרמה ואמנות – נערכים בכל רחבי בית החולים הן במסגרות האשפוז והן במרפאות. קבוצות סטודיו פתוח פועלות במחלקות ובמרפאות, כשגולת הכותרת – מרחב סטודיו פתוח לאמנות שנחנך בימים אלה ואנו מקווים שיהווה אבן שואבת למטופלים המוצאים את קולם בשפת האמנות הפלסטית.

בהמשך היום, נשמע על עבודתם של המטפלים שלנו – עדי לובינסקי תציג עבודה בטיפול בתנועה עם קבוצת מטופלים במרפאה הסובלים מהפרעות סומטיות, אוריין שילה תספר על טיפול בביליותרפיה במטופלת סכיזופרנית המאושפזת במחלקה הסגורה, שרית תקומי תספר על טיפול באמנות בנערה המאושפזת במחלקת הנוער. לאורך כל היום תוכלו להתרשם מתערוכות האמנות והשירה של מטופלים ומטפלים כאן באולם ההרצאות ובלובי ובהפסקת הצהרים נזמין אתכם לשיח גלריה ולסיור בסטודיו שלנו לאמנות.

כולי תקווה שהצצה זו לעבודה המאומצת והמרשימה של המטפלים כאן בבית החולים, בליווי ההרצאות והדיונים של בעלי מקצוע מכובדים מהאקדמיה ומהשטח שיכבדו אותנו בנוכחותם וירצו פה היום, ירחיבו את החשיבה ויהוו נדבך נוסף בבניית וביסוס המקצוע החשוב הזה בפסיכיאטריה בארץ.

י.ה.ת. - יצירה הבעה תרפיה - האגודה לטיפול באמנויות בישראל
The Israeli Association of Creative & Expressive Therapies

yahat2013@gmail.com | www.yahat.org | טלפונים 052-4781228, 04-6780018 | ת.ד. 295 בנימינה, 3055103